

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע משפטים תשפ"ב

פרשת משפטים וחוק יסוד - כבוד האדם וחירותו (חלק א)

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

חוק יסוד 'כבוד האדם וחירותו' חוקק בכנסת ישראל, בחודש אדר ב' שנת תשנ"ב, ברוב של שלושים ושנים קולות מול עשרים ואחד (ביחד, פחות ממחצית חברי הכנסת).

לכאורה, חוק זה בא להבטיח זכויות יסוד המבוססות על הערכים הנעלים של קדושת החיים, החירות והחופש האישי, כבוד הבריות, זכות הקניין והזכות לפרטיות והקפדה על צנעת הפרט.

לכאורה, כל שלומי אמוני ישראל היו צריכים לחגוג את אימוצם של ערכי יסוד יהודיים, המבוססים על תורת משה, שרובם נמצאים בפרשתנו - פרשת משפטים, על ידי כנסת ישראל.

השמחה הפכה תוך זמן קצר לעצב, בגלל שתי תקלות חמורות.

א. בהובלתו ותחת הנהגתו של נשיא בית המשפט העליון, נוצל חוק זה, כדי להתחיל את מה שמכונה 'המהפכה החוקתית', שהעניקה לבית המשפט העליון עדיפות בלתי סבירה על פני כנסת ישראל.

בית משפט עליון חזק, הוא אינטרס חשוב של כל מי שסולד מפני דיקטטורה וחולליה הנוראים, אבל דמוקרטיה במיטבה יוצרת איזונים בין שלש הרשויות, ומבטיחה מערכת בלמים תקינים לכל מרכיביה. חלקים ניכרים של החברה בישראל רואים בהתנהלות זו פגיעה אנושה בסדרי השלטון.

תבורך שרת המשפטים בעבר, שרת הפנים כיום - אילת שקד, על מאמציה הכבירים לאזן את הרכב השופטים, בערכאה הגבוהה ביותר של הרשות השופטת במדינתנו היקרה.

ב. בהובלת נשיא בית המשפט העליון, החוק, שמקורו בתורת ישראל, הפך להיות קרדום לחפור בו, כדי לחתור תחת יסודי אמונה חשובים, שרוב רובו הגדול של אזרחי המדינה מאמין בהם ורוצה לכבדם. זאת למרות שמטרת החוק, שנוסח בידי הרשות המחוקקת - כנסת ישראל, מדגישה: "חוק-יסוד זה, מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו, כדי לעגן בחוק-יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית".

כותרות החדשות בשבועות האחרונים מכריזות בקול רם, כי סכנה גדולה מרחפת על כבוד האדם וחירותו.

אנחנו חייבים לשאול את עצמנו, האם החיים במדינת ישראל מבטיחים, באופן מספק, אי ניצול מרות ומניעת פגיעה בצנעת הפרט ובכבוד האדם איש ואשה? האם הם מבטיחים גם הגנה מפני חדירה לצנעת הפרט, האזנות ושאֵיבת מידע, שלא למטרות בטחון לאומי ועוד....

עיון בתחילת פרשתנו, מדגים לנו עד כמה הגנה זו נדרשת על ידי התורה שניתנה לנו בסיני, לפני כשלוש אלפים וחמש מאות שנים.

יסודות המשפט היהודי כתובים בתורה בסדר הבא:

א. ההכרח הלאומי להקים מוסדות משפטיים מסודרים שיתנו מענה זמין ונגיש הפועל במהירות לפתרון סכסוכים (הצעת יתרו ויישומה, שמות י"ח א-כ).

ב. מעמד הר סיני (שם י"ט-כ"י יח).

ג. הקובץ בו נמצא ה"דין המהותי", "סדרי הדין" וכללי האתיקה, על פיהם פועלת המערכת המשפטית היהודית (שם כ"א א - כ"ג ט).

ד. מעמד הר סיני (שם כ"ד א - יח).

מבנה מיוחד זה מדגיש עד כמה מה שמכונה "המשפט העברי", נמצא בלב ליבה של התורה והוא עיקרו של המטבע שטבעו חכמים: "אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו".

שתי פרשיות פותחות את הקובץ המשפטי: עבד עברי ואמה עבריה. לכאורה, ורק לכאורה, להלכות אלה אין רלוונטיות, ח"ו, בימינו.

בהמשך דברינו נוכיח עד כמה יסוד כבוד האדם וחירותו נטוע בהן עמוק, שהרי פרשיות אלה דנות בשאלות החשובות של החופש הפרטי וזכויותיו של העובד, ברמת ההגנה שהתורה דורשת ומחייבת כדי למנוע ניצול של סמכות, כלפי נשים ובנות בגיל הנעורים. האם מותר להחתים עובד על חוזה ארוך טווח? האם ניתן להכריח אדם לעבוד? מה קורה כאשר יש התנגשות בין הזכות לחופש לבין החובה לעמוד בהתחייבות? מה הן ההתחייבויות הנובעות מקשר זוגי ומה קורה כאשר יש חשש לפגיעה בזכויות היסודיות?

בינתיים, נתפלל ונפעל לאיחוד העם סביב הערכים הנעלים שזכינו לקבל במעמד המופלא לרגלי הר סיני. נחזור גם לאחדות המופלאה של כאיש אחד בלב אחד, בלי לוותר על הדעות השונות שמקורן בקודש.

לע"י מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	לע"י מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	לע"י הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	לע"י הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	לע"י זליג ושרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד
לע"י הרב אשר וגבי סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	לע"י ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"י חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	לע"י הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	לע"י מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א
לע"י נועה רבקה בת מלכה ברכה ומשה	לע"י ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	לע"י יחזקאל ומרת חנה צדיק י"א באייר תשע"ו / י"ט בתשרי תשפ"א	לע"י ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	
לע"י הרב שמואל כהן, שבט תשפ"א				
לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

חֶמְדַּת שְׁנַת הַשָּׁבַע

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

והשביעית תשמטנה ונטשתה

לכבוד פרשת השבוע, פרשת משפטים, אנו עושים הפסקה בסדרת הטורים העוסקים בציווי "לאכלה", ולא להפסד ולא לסחורה.

מצוות השמיטה מוזכרת לראשונה בתורה בפרשתנו: **ושש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה: והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך:** (שמות פרק כג, י-יא)

פסוקים אלו עוסקים במצוות השמיטה ממספר היבטים, שיש לשים לב אליהם. ראשית, התורה אינה מזכירה שהיבול מיועד לכל. התורה מציינת ש"ואכלו אביוני עמך", זאת לעומת ההדגשה בפסוקים המופיעים בפרשת בהר המתמקדים ב"שבת לה'" (ויקרא כ"ה ד), פסוקים אלו מתמקדים בהשבתה במובן של ביטול המעמדות החברתיות. תניח לקרקע, בכדי שהעניים יאכלו, ומה שנוותר ישמש את החיים בטבע - חית השדה. שנית, "תשמטנה ונטשתה" הוא ציווי מעניין. במכילתא נאמרים שני פירושים: א. תשמטנה – מעבודה, ונטשתה – מאכילתה. ב. תשמטנה – מלקשקש (מלעדור באופן המשפר את מעבר המים בין הצמחים), ונטשתה – מלסקל. הפירוש הראשון מדבר על הימנעות מעיבוד הקרקע והנאה ממנה. הפירוש השני מפרט מלאכות שונות שנאסרו, שאינן מוזכרות במקום אחר בתורה.

הרמב"ן מקשה על הפירוש השני: הרי הגמרא אומרת שרק המלאכות המפורטות בפרשת בהר אסורות בשמיטה. מקובלנו שקשקש וסיקול אסורות בשמיטה מדרבנן בלבד!

ערוך השלחן מסביר שאכן המלאכות המפורטות בפרשת בהר אסורות באיסור לאו, אך יתר עבודת הקרקע אסורה מדרבנן. המהר"ל מבאר שהתורה ציוותה שני דברים נפרדים: היא אסרה מלאכות מסוימות, ובנוסף לכך ציוותה את חז"ל להגדיר את נטישת הקרקע, לפי הבנתם. התורה מצווה את חז"ל להגדיר את המלאכות האסורות, ואחרי שחז"ל מגדירים אותם, מלאכות אלו אסורות מדרבנן בלבד.

כמובן שעל דבריו יש להקשות: אם נכון לאסור את ביצוע המלאכות הללו, מדוע הקב"ה לא אסר אותם? ואם הקב"ה לא מצא לנכון לאסור אותם, מדוע שחז"ל יאסרו אותם?

הרא"י קוק מסביר שיש שני סוגי איסורים: יש מלאכות שביצוען אסור (לא תזרע, לא תזמור). יש מלאכות אחרות שאם אדם מבצע אותם פעם אחת אין בכך פגם מהותי לשמיטה. אך ביצוע מכלול המלאכות הללו דרך קבע יפגע בנטישת הקרקע עליה ציוותה התורה. אם אדם מסיר סלע אחד משדהו, אין בכך הפרה של החובה לנטישת הקרקע. אך אם הוא מסקל את כל השדה, בכך ישנה הפרה של חובת הנטישה. לכן סיקול של אבן בודדת, העברת שוחת מים בודדת, וכדו', אסורה מדרבנן. אך עבודה על השדה כולו אסורה מן התורה, וכלולה בחובת "תשמטנה ונטשתה".

הצבענו על שני מאפיינים מפתיעים בפסוקים הללו. יתכן ויש קשר ביניהם. בפרשת בהר אנו מצווים לא לזרוע ולא לקצור, אלא לאכול יחד עם כולם. בפרשתנו הציווי הוא לנטוש. מדי פעם עלינו לנטוש את בעלותנו על הקרקע. כיצד אנו מפגינים את בעלותנו על הקרקע? דבר זה אינו נעשה בפעולה מסוימת, אלא בהקשר שלם. לכן אין כאן פירוט של מלאכת איסור מסוימת, אלא אמירה כללית, לשמוט ולנטוש.

ציווי זה מתאים מאוד לפסוקים הסובבים בפרק כ"ג בספר שמות, פרשת משפטים. הפסוקים הסובבים מתמקדים בדאגה לזולת. הפסוקים הקודמים בפרק מתייחסים לתשומת הלב לאבדת חברו, לצורך של העזרה לאחר לפרוק את משאו, לתשומת הלב לדל ולגר. הפסוק הבא עוסק בשבת מזווית מאוד מסוימת: הצורך של בן האמה, הגר והבהמה במנוחה. בתוך ההקשר הזה, אין זה פלא שהמוקד של השמיטה בפרשתנו אינו שכולנו אוכלים את פירות השביעית יחד, אלא שאנו מותירים אותם לאביונים.

הפסוקים הבאים מצווים על שלושת הרגלים. מתוך שנזכור לנטוש ולשמוט את אשר לנו, נזכה שיראה זכורנו את פני האדון ה' שלוש פעמים בשנה.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלב"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ גב' לורין הופמן ז"ל</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
---	---	---	--	---

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

האם ברכת הצלחה של משכיר לשוכר שהודיע על עזיבה מהווה אישור לסיום השכירות?

'ארץ חמדה גזית' עפרה / אלול תשפ"א / תיק מס' 81085

דיין: הרב ישועה רטבי

המקרה בקצרה:

התובע שכר דירה מהנתבע למשך שמונה חודשים תמורת 2,200 ₪ לחודש. לאחר מכן השכירות הוארכה ארבע פעמים, בכל פעם לשנה עד יולי 2021. במרץ 2021 התובע אמר לנתבע שבכוונתו לחפש דירה גדולה יותר, הנתבע איחל לו בהצלחה. התובע פירש זאת כהסכמתו לעזיבת הדירה, ובאמצע חודש מרץ הוא עזב את הדירה, בחודש מאי התובע גילה כי הנתבע הפקיד את ההמחאות עבור שכר הדירה.

התובע ביקש מבית הדין שיוציא צו מניעה כנגד הנתבע שלא יעשה שימוש בהמחאות של מאי ויוני, ויחזיר לו את כל המחאות שבידו. בנוסף הוא ביקש 3,300 ₪ החוזר עבור השכירות של חצי מרץ ואפריל בהם לא היה בדירה, ועוד 2000 ₪ עבור תיקון שביצע בדירה.

לטענת הנתבע הוא אמנם ידע על כוונת התובע לעזוב את הדירה, אך הוא לא הסכים לכך ולכן החוזה ביניהם נשאר בתוקפו. עלפיכך, הנתבע להמשיך את תשלומי שכר הדירה עד סיום תקופת השכירות, או עד 15.5.21, המועד בו נכנס שוכר חדש לדירה. בנוסף הנתבע הסכים לשלם 250 ₪ לתובע עבור הטיפול שלו בביוב, אך לא עבור התיקון שהתובע ביצע, משום שנאמר לו שהתיקון לא היה מקצועי.

פסק הדין:

הנתבע ישלם לתובע 850 ₪ עבור התיקון בבית, ויחזיר לו את ההמחאה עבור שכירות חודש מאי.

נימוקים בקצרה:

א. האם המשכיר אישר לשוכר לעזוב, והאם יש תוקף לאישור זה?

הרמ"א (ח"ו"מ שלג, ח) פסק שבירית המחדל היא שהמשך ההתקשרות בין צדדים לאחר תום תקופת הסכם, היא על פי ההסכם הראשון שביניהם. בסעיף 11.2 להסכם נאמר שכל ויתור צריך להיות בכתב, וכאן התקשרות בין הצדדים נכתבה בוואטספ, ולכן היא בגדר הודעה בכתב,

למעשה, התובע יידע את הנתבע על כוונתו לעזוב, והנתבע שהוא משכיר הדירה איחל לו בהצלחה. הצדדים נחלקו בהבנת הדברים, אך מתכתובת הוואטספ שהוגשה לבית הדין עולה כי הנתבע ידע על כוונת התובע לעזוב, והוא בעצמו ביקש ביקש מהתובע את המפתחות שמשמעה הפסקת השכירות. הנתבע אמנם טען שלא הסכים בליבו לעזיבה ללא תשלום, אלא שלפי ההלכה (שו"ע ח"ו"מ רז, ד) דברים שבלב אינם דברים, ולכן הבקשה שלו להחזיר את המפתחות היוותה אישור לתובע לצאת ללא תשלום.

היה מקום לשאול האם מספיקה אמירה על מנת לסיים חוזה, או שיש צורך להעלות את הדברים על הכתב, (ובפוסקים מבואר שנחלקו בזה הריב"ש, תקי, והמחנה אפרים שכירות, ט) אלא שבמקרה זה התובע עשה מעשה והחזיר את המפתח, והדבר נחשב למעשה קניין (סיטומתא) ולכן הנתבע לא יוכל לחזור בו.

לסיכום: הנתבע היה מודע ואף אישר לתובע לעזוב את הדירה לפני סוף תקופת השכירות, ויש לאישור זה תוקף.

ב. סיום שכירות כשהשוכר השאיר דירה לא צבועה

על השוכר לשלם על חודש מרץ, משום שהוא יצא באמצעו, מאידך, הוא התחייב בחוזה לצבוע את הדירה וצבע אותה רק בחודש אפריל, מדברי המהרשד"ם (ח"ו"מ רצב) עולה ששוכר חייב לשלם דמי שכירות עד לאחר שהוא מתקן את המושכר בצורה טובה, כך שהיא תהיה ניתנת להשכרה. מהתכתובת שבין הצדדים עולה שהדירה לא היתה ראויה להשכרה לפני הצביעה בגלל עובש, וכיון שתקופת השכירות של התובע נכנסה לחודש אפריל יש לחייבו בדמי שכירות מלאים על חודש זה.

ג. תשלום שכירות כשהדירה ריקה

בית הדין חייב את התובע לשלם דמי שכירות מלאים על זמן בו הדירה עמדה ריקה, לדברי המרדכי (שמה) יש להפחית את דמי השכירות משום שאין בלאי לדירה ריקה, אולם קצות החודש (שטו, א) סובר שצריך לשלם תשלום מלא על תקופה זו, כי בעל דירה מעדיף שדירתו תהיה מושכרת. רק אם היה לשוכר אונס שבגללו התובע עזב את הדירה יש לנכות משכר דירה מלא. נתיבות המשפט (שם, ב) חולק וסובר כמרדכי. אמנם, פסיקה זו לא הובאה להלכה בשו"ע וברמ"א, ולכן בית הדין לא פוסק כדברי נתיבות המשפט ומחייב את התובע בתשלום מלא על חודש זה.

לסיכום: למרות שהבית עמד ריק - יש חיוב על הנתבע לשלם דמי שכירות מלאים על חודש אפריל.

ד. תשלום לתובע עבור התיקונים שביצע

התובע ביקש מהנתבע לטפל בעובש בזמן השכירות, אך הוא לא טיפל בכך. לאחר שהתובע עזב הוא טיפל בעובש יחד עם שני עובדים, וצבע את התקרה. מעבר למה שהיה מוטל עליו. מההתכתבות בין הצדדים עולה שיש תמימות דעים כי התובע זכאי לתשלום, וכמו כן לפי ההלכה (שו"ע ח"ו"מ שעה, א) על הנתבע לשלם לתובע שכר מדין יורד לשדה חבירו, כשכר המקובל בשוק (חוקי התורה: הגורם הנאה ממונית לחבירו ללא הסכם - סעיף 3.1). דין זה נכון גם בשוכר שמבצע תיקונים בבית אותו הוא

שוכר (כסף הקדשים שיד, א). כיון שאין הגיון להביא מומחה על מחלוקת קטנה שכזו, בית הדין תמחר את העבודה לפי שיקול דעתו.

כיון שיתכן שהעובש נגרם גם באשמת התובע, ובנוסף חלק מהתיקונים היו באחריות התובע, בית הדין הכריע בדרך פשרה שהנתבע ישלם 850 ₪.

בית הדין דחה את תביעתו של הנתבע שהתובע ישלם על תיקונים נוספים כגון תיקוני צנרת, משום שתקלות אלה היו קודם לשכירות, ובעל הבית מחויב בהם (שו"ע חו"מ שיד, א)

לסיכום: לתובע מגיע 850 ₪ על עבודתו.

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

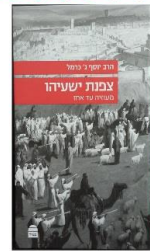
מתפללים לרפואתם השלימה של:		
טל שאול בן יפה גדעון בן רחל רבקה רינה בת גרונה נתנה יוסף חלילי בן רחל	ניר רפאל בן רחל ברכה חנן הראל הכהן בן דרורה מאירה בת אסתר אילנה בת עליה נהוראי בן רבקה נמיר	ישראל בן רבקה אריה יצחק בן גאולה מרים נטע בת מלכה חוה ראנלה בת פייגא רבקה בת שרה בלה
בתוך שאר חולי עם ישראל		

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפיה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעזיזה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עזיזה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו.

בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"א)

Lima, Peru

לימה, פרו

טבת, תש"ן

עריכת בת מצוה בבית הכנסת

שאלה

בת מצווה הנערכת בדרך זו: הבנות יושבות בתוך עזרת גברים ליד ארון הקודש, במהלך התפילה הן אומרות בקול, כל אחת בתורה היא, פרק תפילה. שאלתי, האם מותר להשתתף כאורח בטקס זה או עדיף להדיר רגליי מאירוע זה?

תשובה

בהנחה שהטקס נערך שלא בשעת תפילת הגברים, וכולל רק תפילה וקריאת כמה פרקי תהילים, אפשר להשתתף בטקס. אם נערך הטקס בשעת התפילה, ונמצא שהבנות מתפללות ביחד עם הגברים, כמובן שאינו מנהג הגון, בוודאי אין לרב להתפלל שם ועדיף לא להופיע ויעשה כחכמתו. אם אפשר לשכנע את המשתתפים שהבנות תאמרנה את פסוקיהן מאחורי המחיצה, בעזרת הנשים, נראה שאין זה כ"כ בעייתי.

עיינו גם בתשובה הבאה מתוך ח"א

Tijuana, Mexico

טיחואנה, מקסיקו

טבת, תש"ן

עריכת "בת-מצווה"

שאלה

האם מותר לערוך סדר בת-מצווה, בסגנון דתי-מסורתי שיתאים לדרישת ההורים, ויתן סיפוק נפשי לכולם? כמוכן, שזה לא יפגע ברגשות חברי עדות אחרות!

תשובה

בענין חגיגת בת מצווה, רבו הדיעות בין אחרוני זמננו¹ כיוון שהעניין לא נזכר במקורות קדומים. למעשה, נכון לציין את המאורע – לפחות – בחגיגה משפחתית צנועה². ובמקום הצורך, אפשר לעשות אירוע גדול³ ולהקפיד על הדברים הבאים:
א. הרב ידרוש בדברי תורה ודברי חיזוק והתעוררות רוחניים. גם הבת יכולה לדרוש בעניין חובתה לקיים מצוות⁴.
ב. האירוע ייעשה על פי כללי הצניעות, המקובלים מדור לדור.
ג. אין להמציא טקסים חדשים, או לנהוג מנהגים שישוו את הטקס לבר מצווה⁵.
ד. אין לערוך את המסיבה בבית כנסת⁶.
לגבי ברכת "ברוך שפטרני", נראה שאין לאומרה אפילו בלא שם ומלכות⁷. ורק במקום שיש חשש מחלוקת, ניתן לאומרה ללא שם ומלכות⁸.

¹ יש שמתנגדים לכל סעודה וטקס בגלל חוסר צניעות שנוהג במסיבת אנשים ונשים. ובגלל החשש שנעשה בגלל חיקוי הנוצרים או הרפורמים (זקן אהרון, חלק א', סי' ו'). במבט ראשון, גם הגר"מ פיינשטיין (אגרות משה או"ח, ח"א, סי' ק"ד) מתנגד, אבל, יש לדון בדעתו שהוא משווה השמחה של בת מצווה לזאת של בר מצווה, ואומר, שבשניהם היה רוצה לבטל, ורק שבר מצווה כבר נקבע ולכן אי"א לבטל (או"ח, ח"ב, סי' צ"ז. וח"א, סי' ק"ד). וגם אומר, שאם יש חשש מחלוקת, אפשר לעשות חגיגה (או"ח, ח"ד, סי' ל"ו). וא"כ התנגדותו אינה מוחלטת, אלא תלויה בנסיבות המקרה. שאר הדיעות יובאו בהמשך.
² קול מבשר, ח"ב, סי' מ"ד. הרב גרוסברג, בהמעין, שנה י"ג, ב'.
³ לפי הראשונים הרב יצחק נסים בנועם (ספר ז' עמוד ד'), הסעודה היא סעודת מצווה, ואפי' בלי צורך מיוחד אפשר לעשות אירוע גדול. השרידי אש (ח"ג, סי' צ"ג) מעודד לחגוג בת מצווה, בגלל הצורך בזמננו לעודד הבנות לשמירת תורה ומצוות, בפני הלחץ לפריקת העול, ושלא תרגשנה הבנות אפליה (דיסקרימינציה).
⁴ שרידי אש, שם.
⁵ כדי למעט ככל האפשר את החששות המפורטות בהערה 1. דוגמא אחת – שצריכים להזהר ממנה – היא קריאת הנערה מספר תורה, אפי' בלי ברכה.
⁶ אגרות משה ושרידי אש, שם. אמנם באולם שליד בית הכנסת ודאי שאפשר.
⁷ פרי מגדים או"ח, סי' רכ"ה. אשל אברהם, אות ה', כף החיים, סי' רכ"ה, אות ט"ו. וכן המנהג.
⁸ על פי הרב גרוסברג והרב נסים (עיין לעיל), וכן ביביע אומר, להגר"ע יוסף, ח"ו, או"ח כ"ט, ג'. כמוכן, נוסח הברכה הוא "ברוך שפטרני מעונשה של זאת".

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org